

Motion

1978/79:884

av Göran Karlsson m. fl.
om vissa läkemedelsfrågor

1. Inledning

Behandlingen med läkemedel är en del av sjukvården och ingår därmed i samhällets hälso- och sjukvårdspolitik. Socialdemokratins linje är att medborgarna skall ha det fulla demokratiska inflytandet över denna politik, vars syfte bl. a. är att ge dem den medicinska vården de behöver till kostnader som gemensamt bärs efter förmåga.

I linje med denna målsättning har samhällets inflytande över hälso- och sjukvården steg för steg utvecklats och förstärkts. Genom sjukförsäkringen har samhället fått ett avgörande inflytande över de privatpraktiserande läkarnas verksamhet. Genom tandvårdsförsäkringen har tandvården blivit en samhällsuppgift på samma sätt som hälso- och sjukvården.

Ett led i utvecklingen av det allmännas inflytande på sjukvårdsområdet har varit att samhället tagit över det direkta ansvaret för läkemedelsförsörjningen genom apoteken. Detta skedde genom riksdagens beslut år 1970.

Den borgerliga trepartiregeringen agerade i en helt annan riktning. Tendenser mot en ökad privatisering av sjukvården var tydliga. Dessa strävanden måste med kraft avvisas.

På läkemedelsförsörjningens område vidtogs således en rad åtgärder, vars gemensamma syfte var att ta ifrån Apoteksbolaget dess aktiva roll inom läkemedelsområdet till förmån för den privata läkemedelsindustrin och att även i övrigt försvaga samhällets inflytande över läkemedelsfrågorna.

1970 års riksdagsbeslut om läkemedelsförsörjningen och Apoteksbolaget tillkom, med undantag för moderaterna, i en betydande politisk enighet. Vi vill genom denna motion ha klarlagt att läkemedelsförsörjningen även i fortsättningen skall vara förankrad i de grundprinciper som lades fast vid riksdagsbeslutet om Apoteksbolaget.

2. Den borgerliga regeringen och läkemedelsfrågorna

Efter 1970 års beslut om apotekens förstatligande har Apoteksbolaget på ett förtjänstfullt sätt svarat för läkemedelsförsörjningen och därvid fullgjort sina uppgifter i enlighet med avtalet med staten. Det var därför mycket förvånande att den borgerliga trepartiregeringen under sitt första år vidtog en rad åtgärder beträffande läkemedelsförsörjningen. Det gemensamma syftet synes vara att ta ifrån Apoteksbolaget dess aktiva roll på läkemedelsområdet, försvaga samhällets inflytande över läkemedelsfrågorna och gynna den

privata läkemedelsindustrin. Detta inger en betydande oro.

De åtgärder som det här gäller står i kontrast till den breda politiska enighet som tidigare förelåg och återspeglar de ståndpunkter som moderaterna tidigare ensamma företrädde. Trepårtiregeringens snabba reaktion på industrins önskemål visar att Apoteksbolaget uppfattas som ett rejält hot med den privata läkemedelsindustrin.

För det första oeslutade den borgerliga trepartiregeringen om en utredning om *läkemedelsinformationen* med uppgift att föreslå åtgärder för vad man kallar en rationell arbetsfördelning mellan dem som svarar för läkemedelsinformationen. I realiteten innebär denna utredning ett ifrågasättande av en av de grundläggande uppgifterna för Apoteksbolaget, nämligen att genomföra en av fabrikanterna obunden läkemedelsinformation.

För det andra tillsattes en utredning om *priskontrollen* på läkemedel. Avsikten med utredningen synes vara att ta ifrån Apoteksbolaget dess uppgift att driva aktiva prisförhandlingar med läkemedelsfabrikanterna. Detta var en av de grundläggande uppgifter som Apoteksbolaget tilldelades genom 1970 års riksdagsbeslut.

För det tredje lät regeringen se över *läkemedelskontrollen*. I direktiven angavs bl. a. att utredaren skulle redovisa ett alternativ med en ombildning av socialstyrelsens läkemedelsavdelning till en självständig myndighet. Detta krävde moderaterna redan vid riksdagsbehandlingen av frågan om apoteksväsendets förstalligande.

För det fjärde avbröt den borgerliga regeringen en genom Apoteksbolaget påbörjad *integration* mellan partihandels- och detaljhandelsleden i läkemedelsdistributionen. De ytterligare rationaliseringsvinster som här legat inom räckhåll får nu stå tillbaka till förmån för privata partihandelsföretag.

För det femte ändrade regeringen på strategiska punkter sammansättningen av *Apoteksbolagets styrelse*. Genom den nya sammansättningen har näringslivets intressen förstärkts på bekostnad av bl. a. riksdagens representation i styrelsen.

Utredningarna om läkemedelsinformationen, priskontrollen och läkemedelskontrollen har under 1978 avlämnat var sitt betänkande, som har remissbehandlats. Socialministern konstaterar i budgetpropositionen att vissa frågor behöver övervägas ytterligare innan slutlig ställning kan tas till förslagen. Någon samlad proposition till 1979 års riksdag i läkemedelsfrågorna, som den tidigare sjukvårdsministern planerade, kommer således inte.

Ett förslag till 1979 års vårriksdag om vissa ändringar av den nu gällande läkemedelsförordningen aviseras. Vi tar därför inte nu upp de förslag till författningsändringar med bl. a. införande av behovsprövning som läkemedelskontrollutredningen föreslagit.

Till följd av trepartiregeringens agerande i läkemedelsfrågorna på de redovisade fem punkterna har skapats oklarhet om Apoteksbolagets ställning och om samhällets kontroll av läkemedelsindustrin. Det finns enligt vår

mening anledning till en stark oro för att samhällets inflytande över den viktiga sektor av hälso- och sjukvården som läkemedelsförsörjningen utgör kan komma att brytas upp genom olika åtgärder. På några punkter synes de av trepartiregeringen planerade åtgärderna också strida mot det förut nämnda avtalet mellan staten och Apoteksbolaget, vilket gäller för tiden 1971-1985.

3. Apoteksbolagets uppgifter

Apoteksbolaget tilldelades genom avtalet med staten en nyckelroll i en aktiv läkemedelspolitik. 1970 års riksdagsbeslut innebar att det nybildade bolaget övertog ansvaret för upphandling och distribution av alla läkemedel genom apoteken. Det är väsentligt att läkemedelsförsörjningen ses som ett led i sjukvårdsproduktionen, som ett sätt bland flera att möta sjukdomar och ohälsa. Apoteksbolaget skulle således bära en viktig del av samhällets samlade ansvar för hälso- och sjukvården.

Till Apoteksbolagets ansvar hör också att tillse att läkemedelsanvändningen planläggs och genomförs utan privatekonomiska vinstintressen på distributions- och detaljhandlarsidan. Genom inköpsmonopolet kan Apoteksbolaget kontrollera och i någon mån styra de starka kommersiella intressena inom läkemedelssektorn. Genom medicinskt neutral information om verkan och biverkan skapar Apoteksbolaget underlag för en realistisk läkemedelsanvändning.

Enligt riksdagens beslut och det på grundval därav slutna avtalet mellan staten och Apoteksbolaget blev det också bolagets uppgift att svara för prisförhandlingar med läkemedelsproducenterna och för en gentemot producenterna obunden läkemedelsinformation. Genom sitt dotterföretag ADA har Apoteksbolaget successivt också övertagit merparten av partidistributionen av läkemedel inom landet, varigenom betydande rationaliseringar kunnat genomföras. Apoteksbolaget har genom bredden på sin verksamhet kommit att spela en aktiv och betydande roll i det viktiga arbetet med att upprätthålla en god läkemedelsförsörjning på lika villkor i hela landet.

Det är enligt vår mening angeläget att Apoteksbolagets möjligheter att genom prisförhandlingarna ta till vara samhällsintressena till fulla utnyttjas. Apoteksbolaget bör som upphandlare av alla läkemedel i aktiva pris- och leveransförhandlingar med läkemedelsindustrin medverka till en användning av de från såväl medicinska som prismässiga synpunkter bästa läkemedlen.

Apoteksbolaget pekar i sitt remissyttrande över priskontrollutredningen på olika vägar att nå ökad priskonkurrens, bl. a. ökad prisinformation till läkare och allmänhet och via de lokala läkemedelskommittéerna, möjligheter till generisk förskrivning (dvs. förskrivning av en viss substans i stället för ett visst märke), substitutionsrätt för apoteken, parallellimport och differentiering av läkemedelsrabatteringen.

Som förut nämnts ingår det enligt riksdagsbeslutet i Apoteksbolagets uppgifter att svara för en informationsverksamhet om läkemedel som står obunden i förhållande till läkemedelsföretagens kommersiella intressen. Apoteksbolagets verksamhet beträffande läkemedelsinformationen har successivt byggts ut och bedrivits i samverkan med socialstyrelsen och landstingen och i samtidig kontakt med läkarna, bl. a. genom de lokala läkemedelskommittéerna.

I samråd med högt kvalificerad medicinsk expertis har Apoteksbolaget utarbetat en helt ny läkemedelshandbok som utkommer årligen. Denna läkemedelshandbok ger en från producentintressen obunden information om läkemedlen på den svenska marknaden, ordnade efter de sjukdomar och sjukdomssymptom för vilka medlen kan användas. I läkemedelshandboken anges fördelar och nackdelar med de olika preparaten i givna situationer. Den innehåller också vissa prisjämförelser mellan olika läkemedel.

Den nuvarande preparatjämförande läkemedelshandboken, som har ett högt undervisningsvärde, bör dock kompletteras med en läkemedelsförteckning uppställd efter preparatnamn. Denna förteckning skall vara anpassad för läkarna i förskrivningssituationen och innehålla kompletta beskrivande läkemedelsuppgifter om bl. a. priser, dosering och förpackningsstorlekar. Härmed underlättas användningen av offentlig objektiv information vid preparatval i stället för den av läkemedelsföretagen publicerade katalogen FASS.

Det är enligt vår mening av stor betydelse att Apoteksbolaget i framtiden inte får en försvagad ställning utan ges möjlighet att ytterligare utveckla och stärka sin ställning med utgångspunkt i 1970 års riksdagsbeslut. Apoteksbolaget bör i samverkan med landstingen och socialstyrelsen även framgent ges möjlighet att driva en aktiv hälso- och sjukvårdspolitik inom läkemedelsområdet.

Avtalet mellan Apoteksbolaget och staten bör kunna vidareutvecklas så att bolaget blir huvudansvarigt för information till läkare, annan sjukvårdspersonal och allmänheten. En sådan utveckling bör kunna innebära att Apoteksbolaget i ökad omfattning deltar i arbetet inom den övriga hälso- och sjukvården, bl. a. i sjukvårdsplaneringen.

För att utnyttja erfarenheterna från läkemedelsanvändningen bättre bör information från de lokala sjukvårdsenheterna i ökad utsträckning kanaliseras till Apoteksbolaget som underlag för dels informationsverksamheten, dels upphandlingen av läkemedel.

Apoteksbolaget bör enligt vår mening på sikt ges ställning som "inköpare" av läkemedel för landets behov. Medicinska, ekonomiska och försvarsmässiga bedömningar bör ligga till grund för planeringen av läkemedelsförsörjningen. Ett nära samarbete med den praktiskt arbetande sjukvården, forskningen och industrin är nödvändigt för denna planering.

På detta sätt skulle märkesnamnen komma att spela en underordnad roll för läkemedel inom sjukvården. Därmed skulle informationen om använd-

nings sättet i stor utsträckning kunna överföras från läkemedelsföretagen till Apoteksbolaget.

Mot den här redovisade bakgrunden föreslår vi att riksdagen som sin mening uttalar att regeringen även i fortsättningen förutsätts iaktta den rollfördelning på läkemedelsområdet som gäller enligt avtalet mellan staten och Apoteksbolaget och som lagts fast genom 1970 års riksdagsbeslut om apoteksväsendets förstatligande. Vidare bör riksdagen som sin mening ge till känna att Apoteksbolagets uppgifter inom hälso- och sjukvårdsområdet bör utvecklas i enlighet med vad som anförts i denna motion.

4. Läkemedelsinformationen

För såväl prisbildningen på läkemedelsområdet som de samlade läkemedelskostnaderna är valet av läkemedel av stor betydelse. Därmed är också läkemedelsinformationen en central fråga. Det påpekas ofta att det föreligger en speciell situation i och med att inte kunden (patienten) och inte heller försäljaren (apoteket) utan läkaren bestämmer valet av läkemedel. Patientens kostnader vid själva köpet av medicinen är dessutom i praktiken nästan oberoende av det verkliga priset på läkemedlet. Den ordinerande läkaren har inte heller något kostnadsansvar för sin förskrivning. F. n. ges huvuddelen av informationen till läkarna som ett led i läkemedelsföretagens marknadsföring. Detta sker inte sällan i form av resor och sammankomster som i andra sammanhang inte längre accepteras som korrekta relationer mellan inköpare och leverantörer.

Enligt vår mening bör samhället samla och bredda sina resurser för att ge läkarna en saklig information om olika läkemedel. Härigenom kan samhällsintresset sättas i första rummet och näringslivets intressen neutraliseras.

I avvaktan på regeringens behandling av läkemedelsinformationsutredningens förslag lägger vi inte fram några mer preciserade förslag om läkemedelsinformationen. Följande riktlinjer bör dock enligt vår mening gälla:

Läkemedelsindustrins inflytande över informationen skall minskas. Större tyngd ges åt den problemorienterade i stället för åt den preparatinriktade informationen. Information och utbildning av allmänhet och personal förbättras. De lokala läkemedelskommittéerna ges vidgade uppgifter för problemorienterad information och fortbildning. Verksamheten bör omfatta både den öppna och den slutna vården. Samverkan mellan apotek och läkemedelskommittéer byggs ut. Arbetet med att ta fram bipacksedlar prioriteras. Åtgärder för ett allmänt ökat kostnadsmedvetande i fråga om läkemedel vidtas.

Detta är åtgärder som på kort sikt kan vidtas för att förbättra den icke-kommersiella läkemedelsinformationen. På längre sikt bör den av oss i avsnitt 3 skisserade utvecklingen av Apoteksbolaget leda till att bolaget tar över huvuddelen av läkemedelsinformationen från läkemedelsföretagen.

Detta kan innebära att Apoteksbolaget i sina inköpsavtal reglerar informationsfrågorna. På detta sätt kommer de hälsopolitiska målsättningarna inte längre att få stå tillbaka för kommersiella vinstintressen.

Vi föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna de riktlinjer vi här förordat.

5. Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs
att riksdagen beslutar

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om Apoteksbolagets uppgifter inom hälso- och sjukvårdsområdet,
2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjer för läkemedelsinformationen.

Stockholm den 24 januari 1979

GÖRAN KARLSSON (s)

EVERT SVENSSON (s)

ANNA-GRETA SKANTZ (s)

JOHN JOHNSSON (s)

IVAR NORDBERG (s)

KJELL NILSSON (s)

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s)

STIG ALFTIN (s)

LENA ÖHRSVIK (s)

IRIS MÅRTENSSON (s)

STIG OLSSON (s)

INGRID LUDVIGSSON (s)

BIRGITTA DAHL (s)

INGEMUND BENGTTSSON (s)

